

2 CENTESIMI

Predbrojba za Monari ja iznaša 4 K za 3 mjesaca. Pojedini broj 2 para.

Abbonamento per la Monarchia: Carose 4 per 3 mesi. Un singolo numero 2 cent.

Abbonament für die Monarchie viertheiljährig 4 K, einzelne Nummer 2 Heller.

OMNIBUS

2 HELLER

Za uvrtjenje objava u „Matice“ plaća se za svaku riječ 2 para. Najmanja pretjoha 30 p.

Per le inserzioni d'avis nel „Notiziario d'affarie“ si paga per ogni parola 2 cent. Tassa minima 30 centesimi.

Jedes Wort im „Kleinem Anzeiger“ kostet 2 h. Die niedrigste Taxe 30 h.

Izrazi svaki dan osim nedjelje i svetka u 11 ora prije podne. Esos ogni giorno eccettuato le domeniche e feste alle 11 ant. Erscheinet täglich außer an Sonn- und Feiertagen um 11 Uhr Vormittag.

Uprava i uredništvo — Amministrazione e redazione — Administration und Redaktion: Tiskara LAGINJA i dr. prije I. Krmčević i dr., PULA — Via Giulia br. 1.

Sabor u Koprju. Obćina Pula.

Danas se raspravlja i biti će valjda prihvaćena osnova zakona, po kojoj će biti **unificirani** posljednji občinski izbori i određeni novi po ovom načinu:

Prvo tijelo (gospodsko) birati će najjači plaćnici i drugi pripadnici občine 8 zastupnika i 4 zamjenika, a posebice će birati u tom tielu civilni državni činovnici 2 zastupnika i jednog zamjenika.

Drugo tijelo (trgovacko) birati će 10 zastupnika i 5 zamjenika.

Treće tijelo (mali puk) birati će na dva načina 13 zastupnika i 7 zamjenika i to: grad i Latini od Galešana, Fažane i Sišana svi skupa 7 zastupnika i 3 zamjenika, a hrvatski puk Altura, Lobarika, Montića, Kavrana, Lišnjana, Medulina, Pomerja, Premanture, Peroja, Štinjana i skrajština birati će posebice svojih 6 zastupnika i 4 zamjenika.

Četvrto tijelo (mornarica) birati će 10 zastupnika i 5 zamjenika. Te će birati sami činovnici od mornarice i od kopnene vojske (inženiri, mašinofiteri ili po našu strojovodje i komisari).

Peto tijelo (nemanci) birati će 2 zastupnika i 1 zamjenika i to grad i Latini jednoga, a hrvatska sela i skrajština od grada jednoga.

Ako trgovci (drugo tijelo) pri izboru potegnu s mornaricom, za koju ćemo mi Hrvati, dok nam bude pravedna, živiti i umirati, jer je naša, onda je kamori odzvonilo za uvijek. A bude li nas mornarica tobože branila onako, kako u vrijeme kompromisa s Talijani, da su nam sve kosti pucale, onda ćemo mi s Talijani stvoriti većinu pa kud puklo da puklo! Ali našamo se, da do toga neće doći, nego da će nam se dati što nam grede po Božjem pravu i kraljevom zakonu, pak onda će biti mir i red.

Načelnika će potvrdjivati Kralj. Savjetnike i liti kunslijeze občinske birati će svako tijelo za se, samo peto ne, jer ga je malo, a u trećem tielu oni od grada, i Latinska sela jednoga, a naši vanjski jednoga.

Preko 10.000 kruna neće se občina moći više založiti, ni zadužiti, ako nepotvrdi sabor naše zemlje i kralj.

Drugim zakonom određeno je, da občine Pula, Vodnjan i Bale pada pod državnu policiju, a bez svoga troška.

Tuci danas, tuci sutra, ipak će se nešto postignuti. Pamet u glavu i Bog živi Hrvate!

VIESTI.

Mjestne.

Veliki dan.

U subotu, 21. marca 1908. prihvatilo je sabor naše zemlje u Koprju novi zakon o načinu biranja zastupnika za istarski sabor liti dietu. Naša je strana za mnogo na boljem, kako će biti rastuma-

čeno u posebnoj knjižici hrvatski pisanoj. Od sutra naš list donasja talijanski o tom nekoliko članaka.

Čast biskupu!

Presvjetla gospođa biskupi trčanski i krčki došli su u subotu po prvi put u sabor u Koprju. Biskup krčki presvjetli Mahnić izrekao je svečano obećanje u našem i svojem narodnom jeziku. Čast!

Na noge junaci!

Sutra, dne 24. tek. mj. u večer u 8 sati priređuje puljska hrvatska omladina, svoju veliku glavnu skupštinu u prostorijama »Narodnog Doma«.

Dnevni red:

1. Pretres pravila;
2. Konstituiranje upravnog odbora;
3. Eventualni predlozi.

Na noge junaci, pak da vas vidimo u velikom broju utork u večer u »Narodnom Domu«.

Kinematograf „Internacional“ u ulici Sergia broj 77, restauracija »Leopold«.

Od 23. t. mj. do 25. marca imade jako zanimiv sliedeći program:

1. Sin gazi otcvu čast (potresno). —
2. Tko se jednom napije, uvijek pije (smišno). —
3. Frit je bolestan (smišno). —
4. Uski postoli (smišno).

Pitanje „primicija“ (bir).

U sjednici komisije za gospodarstvenu pomoć Istri držane u Beču, zauzeo se je za ovo pitanje naš zastupnik dr. Laginja. Govorio je u uređenju kongresu katoličkoga svećenstva u Istri, te o ukinuću postojećeg u nekojim župam bira (primicija), koji prouzrokuju često sukobe između svećenika i puka i koji ponižuje svećeničko dostojanstvo pred župljani i vjernici. Taj bir ili primicija imalo bi sa svuda dokinuti i država odnosno doplatu na sebe preuzeti.

Vladin zastupnik dr. Engel priznaje, da je pitanje »primicija« zastarjelo i da ga valja ukinuti, ali tuj treba, da se **zemaljsko zastupstvo** zato zauzme i vlada će pak svoju učiniti.

Najžešći se sukobi događaju radi tih blaženih »primicija« u Premanturi s popom Matićem kojega naš narod ne voli jako radi njegovog šaranja s talijanašima. Ne preostaje drugo nego da se naši ljudi potpre te budućim zastupnicima u istarskom saboru vruće preporučo ovo pitanje a nadamo se, da će se svi naći složni u tome da se ukinu tu staru, izvanvremenu ustanovu, jer na koncu konce nije pristojno ni liepo da svećenik — a bio kakav bio — mora pekljati kao prosjak svoju plaću.

Tužio nam se (i po njegovoj želji iz našamo ime) Jure Iveša ml. iz Vinkurana koji ne posjeduje ništa, da je i od njega zahtjevao pop Matić primiciju, što ovime najoštrije osuđujemo. Imanje je sve na njegovog oca, sin Jure nema niti kuće (plaća najmaninu) niti zemljišta, živi s radom u arsenalu, a njegov otac plaća redovito pristojeci mu dio primicija.

Preporučamo ponovno našemu narodu opreznost da ne dođe do većeg zla.

Razne.

Istarski sabor.

U subotu obdržavala se je znamenita druga sjednica istarskoga sabora u Koprju. Od zastupnika fali Bennati, jer ovaj hoće da igra ulogu talijanskog radikala i zastupnik Vidulich iz M. Lošnjana, koji u obće ne dolazi nikada u sabor.

Prisutni su i biskupi Mahnić, Flapp i Nagl, namjestnik Hohenlohe i savjetnik Fabijani.

Iza pozdrava zem. kapetana, pozvani su biskupi Mahnić i Nagl, koji prvi put dolaze u sabor, da polože svečano obećanje. Mahnić čita obećanje hrvatski a Nagl talijanski.

Iza nuzgrednih zaključaka prelazi se na raspravu o novom izbornom zakonu za Istru.

Zast. Spincić u poduljem govoru riše historijaz pitanja te konstatira kako je za Hrvate i slovence to pitanje neugodno ispalo jer da bi po strogoj pravici talijani mogli imati najviše 15 zastupnika.

Nepitajući nitko više rieć, osim biskupa Flappa čiji je predlog o maloj preinaci zakona što se tieće izbora u veleposjedu propao, zakonska je osnova primljena sa svimi glasovi osim Spincića i Mandića u trećem čitanju.

Oduležo se je zatim kupiti zemljište Delcero blizu zemalj. bolnice u Puli za gradnju ludnice. Tomu se je predlogu protivio dr. Laginja jer je želio da se to važno pitanje gdje se ide za velike svote novaca, pusti da rieši dojučerki sabor. Nego talijani, želeći još jednom pokazati svoju premoć, nijesu pristali na Laginjev predlog. Primljen je predlog zastupnika Davanzo da se za Istru imenuju 2 vinskna nadzornika.

Zemalj. kapetan zastvara sjednicu te će dojučerki javiti zastupnicima kući.

Vojnički dopust.

Naredbom Nj. Vel. Cara, svi vojnički zapovjednici kopnene vojske, imaju oblast dati vojnicima, sinovima poljodjelaca, dopust od tri tjedna tekom ljetnih vježba, da mogu nastojati oko pobranja ljetine.

U Hrvatskoj.

Riečki patrijz stari borac za narodna prava Erasmo Barčić, izrazio se je jednome novinaru da će koalicija prosjediti borbu bez prestanka i do pobjede. On očekuje od Raucha dalnja prognoštva u Hrvatskoj, osobito vladin č se bies svaliti na činovnike. Bit će opozvani mnogi zakoni o štampi, o sastajanju itd. U novembru će valjda biti sazvan sabor i odmah raspušten a početkom godine 1909. vršiti će se novi izbori u kojima će narod još glasnije progovoriti. Teške će dane doživiti Hrvatska ali čeka ju liepa budućnost.

Preko Atlantika u 5 dana.

Najveći parobrod svieta »Mauritania« društva »Cunard Line« prešao je točno u pet dana Atlantski ocean, što do sada nijesu nijednom parobrodu uspjelo. »Mauritania« znao je prevaliti 2,472 milja na uru.

„Moskovske Vjedomosti“

Ugledni ruski list u Moskvi, piše veoma simpatično o prošlim izborima u Hrvatskoj, pod naslovom »slava epoziciji u Hrvatskoj«, te hvali držanje koalicije.

„Matica Hrvatska“.

Dne 15. t. mj. obdržavala se u Zagrebu pod predsjedništvom dra. Gjure Arnolda, glavna skupština »Maticе Hrvatske«. Prisutno je bilo 70 članova. Bio je prisutan i predsjednik »Maticе Slovenske« dr. Fr. Ilesić. Predsjednik dr. Arnold predavao je preko 1 sat o temi »Umjetnost i vjera«.

Tajnik dr. Ante Radić izvjestio je o djelovanju upravnog odbora u g. 1906. i 1907. U izvjestaju je naveo i razloge, s kojih se nije skupština prošle godine držala. U dalnjem toku izvjestaja, tajnik pobija neke prigovore proti »Matici«, te naglašuje, da broj članova Maticе dnevno raste, a ne, da nazaduje.

Predsjednik »Maticе Slovenske« dr. Fr. Ilesić srdačno se zahvalio na pozdravu i liepom primitku. U svom je govoru iztaknuo kulturnu vezu između Hrvata i Slovenaca; taj ideal dra. Gaja i Stanka Vraza bio je, da se hrvatske i slovenske knjige uzajamno šire. U tu svrhu on srdačno pozdravlja sve Hrvate.

Iz izvješća blagajnika dra. S. Ortnera razabiremo, da je sav imetak »M. Hrv.« u godini 1907. iznašao u ukupnoj vrijdnosti K 694.336.92.

Koncem god. 1907. imala je »Matica« 11.171 člana, od toga 2242 utemeljitelja i 8229 prinosnika. Tečajem godine 1907. pristupila su 33 nova utemeljitelja (zajedno sa školama), a umrlo ih je 28.

U pojedine su odbore izabrani: Za predsjednika književnog odbora Vjekoslav Klaić, odbornicima dr. Velimir Deželjić, Martin Lovrenčević, dr. Miroslav Čačković i Oton Iveković; zamjenicima dr. A. Bazala i dr. Perdo pl. Šifčić. Za predsjednika gospodarskog odbora izabran je Stjepan Kućak, a u odbor: dr. Dane Gruber, dr. August Harambašić i dr. Karlo Bošnjak, zamjenicima Krsto Pavletić i Cherubin Segvić.

PARTE ITALIANA.

NOTIZIE.

Tornano da capo.

Tornano da capo a commettere sciocchezze. Il «Giornaleto» di ieri si morde le labbra causa il compromesso e constata che l'agitazione slava fu voluta e protetta dal governo» con rammarico dice che gl'Italiani sono stati costretti a dividere il potere con noi Slavi, che notebene siamo in casa nostra e in maggioranza assoluta.

Vale tanto oro quella preziosa confessione che fu coll' appoggio degli Slavi che gl'Italiani (recte la camorra) vinceva per una lunga serie d'anni. Eh si, lo sappiamo bene anche noi, sono i tristi ricordi d' un tempo passato, che in molti e molti luoghi dura però ancora. E a chi

Moderne i najfinije **SUNCOBRANE** za gospodje samo kratko vrijeme jeftino za dobiti. „OLD ENGLAND“ — PULA, ulica Sergia, br. 47.

deve ringraziare la camorra per la sua potenza se non a quei poveri nostri concittadini tenuti avvinti nelle catene dell'ignoranza? A Cherso, a Lovrana, a Lussino, non e' ha un italiano eppure quei comuni vengono chiamati italiani. Lo è appunto che sono i croati di quelle terre la di cui coscienza nazionale non è sveglia che tengono al potere altri croati rinnegati, sedicenti italiani.

Per oggi, per mancanza di spazio, non proseguirò innanzi, e a suo tempo ritorneremo in proposito. Costatiamo soltanto che da tutto quello che scrivono certi giornali, i preludi per la pace sono assai, assai dubbiosi. Quindi Croati all'erta!

Lussinpiccolo.

(Continuazione.)

Si passa indi alle relazioni del segretario della «Podružnica» e del cassiere.

Il segretario sig. G. A. Kraljić s'intrattene in esteso dell'operato della «Podružnica» nell'anno decorso, legge i nomi degli oblatori fra i quali sono al primo posto i fratelli Antonio e Noe Martinolić che dalle lontane Americhe pensano e lavorano continuamente per l'amata loro patria, ancora purtroppo in balia dell'inimico. La «Podružnica» conta presentemente 202 soci.

Dalla relazione del nostro duce popolare signor G. Lovrić, rileviamo che nell'anno scorso s'incassò a titolo di canone cor. 236'30, a titolo di doni cor. 816'40, interessi maturatisi fino li 31 dicembre 1907 cor. 50'26, totale quindi cor. 1128'96. Da ciò si deve sottrarre le spese per i regali di Natale ai ragazzi poveri nell'importo di cor. 460'85 e le spese d'amministrazione di cor. 10'56, così che rimane un netto importo di cor. 657'55.

La «Podružnica» incassò di più sotto il titolo «Per la fabbrica della scuola» l'importo di cor. 1216'50 (di questo importo i fratelli Martinolić donarono cor. 855'—). Che Iddio conservi e dia fortuna a tali patrioti ai quali con orgoglio pensa ogni Lussignan. N. d. R.). Sommando questo al suddetto importo risulta che la «Podružnica» incassò nell'anno scorso cor. 1874'05, e sommando l'importo del 1906 di cor. 1011, risulta che li 31 dicembre 1907 la «Podružnica» aveva in cassa, cor. 2885'20.

La relazione di questo brillante esito finanziario, di queste cifre che parlano col loro muto linguaggio dei progressi di questa nostra Lussino, fu accolta con approvazione unanime.

Prima di eleggere la nuova direzione, il sig. preside S. Q. Kozulić con sentite parole ringrazia le gentili signorine che si prestarono con tutte le loro forze e per una settimana intera andavano tutto il giorno raccogliendo le offerte per la «Podružnica» e per la lotteria che si tenne alla sera. Le signorine sono la maestra della scuola Cirillo-Metodiàna signorina Katica Vuković e la signorina Maria Rađe, nipote dei fratelli Martinolić. Frangorosi applausi e grida di «živio» salutarono queste due infaticabili operaie nel campo nazionale croato. (Continua.)

Cose da Lussingrande.

Ecco ora il testo del contratto legalizzato presso il notaio signor Vidulich a Lussinpiccolo.

Quest'oggi 5 (cinque) Dicembre 1904 che viene stipulato e concluso tra Giacomina Va. di Matteo Sincovich nata Lettich in Lussingrande ed Antonia moglie di Antonio Babich ed Antonio Babich fu Giorgio da Klada in Croazia il seguente contratto

Vitalizio.

1.º Che la sig.a Giacom. Va. di Matteo Sincovich nata Lettich cede, vende a

titolo di vitalizio la sua casa p. e. 556, e la p. e. 556, cartile formante parte del II Corpo Tavolare della partita 2029 di Lussingr. con S. Pietro de Nembli pel prezzo di cor. 200 v. a. 2.º La sig.a Giac. Va. Sinc. consegna ai medesimi vitalizianti cartelle di rendita di valore 5400 cor. per lo stesso titolo di vitalizio, ed i vitalizianti dichiarano ricevuto.

3.º La medesima Giac. Sinc. cede, vende per stesso titolo tutti i mobili suppellettili quanto si trova di ragione ai medesimi coniugi Ant. ed Ant. Babich a stesso titolo di vitalizio.

4.º I sig. Antonio ed Ant. coniugi Babich si obbligano per se ed eredi di mantenere ed assistere e convivere assieme colla vitaliziata G. Va. S. vita sua durante naturale, e di provvederla di vito, vestito, alloggio, servitù ed assistenza si in salute che malata, medico e medicinali.

5.º I vitalizianti Ant. ed Ant. coniugi Babich si obbligano per se ed eredi di far celebrare 600 (seicento) messe basse nel seguente modo 400 (quattrocento) messe basse per l'anima della testatrice Giac. Va. Sinc., e 200 (duecento) messe basse per l'anime secondo l'intenzione della sig.a Giac. Va. Sinc. e accordato loro di far celebrare tali messe anche vita durante della vitaliziata, sempre però con una polizza di fede del celebrante.

6.º I mobili suppellettili, vestiti, biancheria letto venghino calcolati a cor. 600 v. a. dando la facoltà d'inserzione nei pubblici libri, e rinunziando all'evizione oltre la metà.

Lussingrande, 17 gennaio 1905.

Giac. Va. Sincovich m. p.
Antonia Babich m. p.
Antonio Babich m. p.

No. 8122.

In relazione al protocollo di legalizzazione di pari data e numero certificato io sottoscritto i. r. notaio che i signori Ant. Babich fu Giorgio marittimo, Giac. Va. Sinc. di Matteo nata Lettich privata ed Antonia Babich moglie di Antonio nata Didak privata, tutti dimoranti a Lussingrande, a me noti di nome e di persona, ebbero a firmare di proprio pugno il presente documento.

Lussingrande, li 17/1 1905.

(L. S.) Giovanni Sab. Vidulich
i. r. notaio.

(Continua.)

I pescatori chioggiotti.

Una delle piaghe troppo evidenti e troppo dolorose sono per i nostri luoghi al mare i pescatori chioggiotti la di cui baldanza cresce da giorno a giorno, sicuri che le autorità nostrane, per quel sciocco riguardo e paura d'inimicarsi coll'alleata d'oltre mare, non faranno a loro la benchè minima osservazione e tanto meno poi li castigheranno. D'altra parte sappiamo bene con che energia si presta il governo italiano a difendere i suoi sudditi in terra straniera anche quando sono colpevoli. Grande è la differenza tra il trattamento di un suddito italiano ed un austriaco dai rispettivi loro governi rispettivamente consolati all'estero.

Spesse volte vengono a contrasto, e anche a vie di fatto i Chioggiotti coi nostri uomini i quali vedono carpire davanti ai loro occhi, nel loro mare, in prossimità delle loro coste il pesce dai Chioggiotti e sono rasi i casi che i colpevoli — i Chioggiotti — vengono puniti. Gli alti diplomatici temono tosto una guerra coll'Italia, e non merita inimicarsi per un povero diavolo di Croato, per la carne di cannone!

Tempo fa anche il presidente del Governo marittimo in Trieste, sig. de Ebner, credette opportuno e dichiarò solennemente che le autorità austriache vengono sempre incontro ai pescatori chioggiotti e li favoriscono anzi nei limiti della legislazione vigente.

Secondo la legge i chioggiotti non devono accostarsi pescando più d'un miglio merittimo dalla costa, un tanto dice la legge — non possono fare i nostri pescatori alle coste italiane. Ciò è però per i nostri pescatori illusorio, perchè essi non pescano in Italia causa la povertà di pesci in quelle acque, il nessuno sviluppo della costa e l'estrema miseria degli abitanti.

Meno male se si tenessero i chioggiotti alla legge, ma qui è il male che ci opprime. Essi impudentemente fanno il comodo loro e pescano indisturbati dappertutto, sicuri che per ragioni superiori nulla verrà loro fatto. Così si spiega la zuffa accaduta giorni fa a S. Pietro di Brazza e la noncuranza delle autorità austriache. Un maschio, energico agire dei deputati e della nazione tutta deve far capire ai signori da Vienna che i padroni di questo mare siamo noi, che non ci lasceremo derubare da un qualunque forestiero d'oltre mare.

Stampik i izdelav: Tiskara LAGINJA i dr.
Odgovorni urednik: ANTE BELANIĆ.

**Mali oglasnik.
Piccolo notiziario.**

Ciema do 15 riecì 30 para, preko svaka riecì 2 p.
Za veće trgovačke oglase mogu se dobiti cjenik u našoj papirnici; jamci se za nisku cijenu.

NAŠA PAPIRNICA u via Giulia 1, imade na prodaju izborne dopisnice sa slikama zast. Mandić, Spinčić i Laginja po 10 para komad. Zatim krasnih koledara za mladež «Jorgovan» po 70 para, malih koledarica «Ostroman» s pjesmom na spomen Ostromanovog umorstva, košta 10 para, zanimivu knjigu: «Preko Atlantika»

od dr. Trešić košta 3 krune; moderne olovke patent «Penka» koje nije treba nikad brusiti i traju mnogo vremena K 1'20, treba se samo jednom osvjedočiti pa će se uvijek rabiti te olovke, itd. itd. 106

VENDESI nella tipografia Laginja e comp. via Giulia i vecchi giornali a 8 soldi il chilogramma. 86a

PRODAJE SE u tiskari Laginja i dr. via Giulia i stare novine po 8 novčića kilogram. 86

Trgovcima i raznim gospodarskim društvima na znanje: U našoj «Narodnoj Tiskari Laginja i drug.» mogu se dobiti razne trgovačke i zapisničke knjige uz jeftinu cijenu. 52

Pačkim školama i konsumnim društvima preporuča se osobito naša «Narodna Papirnica» za nabavu raznih školskih teku i risanka kao i pločice i ine školske potreboke, te sve knjige i tiskunice potrebne za konsumna društva. Preprodavačima znatan popust. 52a

o o JEFTINO i BRZO. o o
CEDULJICE
za
sv. ispovjed i pričest
izraduje
NARODNA TISKARA
LAGINJA i dr. — PULA
Via Giulia, 1.
o o JEFTINO i BRZO. o o

PEČATE
iz GUME izraduje
tiskara
Laginja i dr.
Via Giulia 1 - Pula - Via Giulia 1.

Trgovačka kuća
„Old England“
PULA, ulica Sergia br. 47.
Veliko skladište
nakitne i moderne robe, najfinijih mirisnih tekućina svake vrsti za toaletu. Rukavice i rubenine za gospođe i gospodu. Pregače, haljetka (Blusen), čarapa, kišobrana, palica itd. itd. Sve potrebstine za odore (uniforme) c. i kr. ratne mornarice i kopnene vojske itd.
Za mnogobrojni posjet preporuča se
Antonija Ahne.

J. KOPAC
Udruženje s 3 srebrnima medaljama i Serijel godine 1891, 1894, 1900.
Čestao diplomu i zlatnu medalju u Vidnu godinu 1902.
Zlatna medalja i zlatni krati u Rimu godine 1903.
Svijećarna na paru
J. Kopac, Gorica, ul. Sv. Antona b. 7.
Preporuča pred svećenstvu, crkvenom starešinstvu, p. a. «lavnom obštom svjedo iz prijenosnog pećnog voska. Kilogram po K 5. Za prijenosni jamčim s K 2.000. Tuznja Myrrhae, Styrax, štilja i stakla za vjedno svjetlo po jeftinijoj cijeni. Za Trgovcima preporučam svijeće za pogrebe, sa božićno drva, vošteni svjetli i med najjeftinije vrsti sa voćnom niskom cijena. Kati vosak kupujem u svakoj množini po najvišoj čovrnoj cijeni.
Na sahtjev najjem cijena franka.